

Avdelningen för behörighet och statsbidrag
Peter Redving
peter.redving@socialstyrelsen.se

Regeringskansliet
Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
kopia: s.sof@regeringskansliet.se

Socialstyrelsens yttrande över promemorian gällande ny förordning om statsbidrag för att främja ett hållbart arbetsliv inom vård och omsorg

Socialdepartementets diarienummer S2021/02252

Sammanfattning

I denna promemoria föreslås att ett statsbidrag i form av en återhämtningsbonus införs i syfte att förbättra arbetssituationen för anställda inom vård och äldreomsorg.

Socialstyrelsen ser positivt på att satsningar görs på förbättrad arbetsmiljö inom hälso- och sjukvård samt äldreomsorg. Dock anser Socialstyrelsen att befintligt förslag behöver revideras i vissa avseenden. Socialstyrelsen föreslår att ett separat uppdrag utformas och ges till lämplig myndighet i syfte att bistå Socialstyrelsen i uppdraget inledningsvis så att myndigheten garanteras sakkunskap och juridiskt stöd inom arbetslivs- och arbetsmiljöområdet. Socialstyrelsen föreslår vidare att uppdraget hanteras via ett rekvisitionsförfarande.

Socialstyrelsens generella synpunkter på förslaget

Förslaget och konsekvenser för arbetslivet

Socialstyrelsen anser att det i promemorian saknas beskrivningar om konsekvenser för hur det tänkta utvecklingsarbetet kan komma att påverka ordinarie verksamhet vilken redan är hårt belastad och även kommer vara efter covid-19-pandemin. Personalen inom vård- och omsorgsverksamheterna har under flera år varit i en situation där behovet av personal på många håll är större än tillgången. Om det, såsom beskrivs i promemorian, kommer innebära att personalen arbetar deltid eller på andra sätt ska avlastas, behövs en utvidgad diskussion och ett resonemang om hur verksamheterna ska bemannas för att ersätta de personalkategorier som ska avlastas och gå ner i tid.

Frågan om behov av vissa yrkeskategorier i vården är högaktuell och bedöms så vara under överskådlig tid, varför ett resonemang om konsekvenser för brist på personal behöver belysas ytterligare. Även om ansvaret för planering och bemanning av verksamheterna åligger arbetsgivarna behövs emellertid konsekvenser för kompetensförsörjningen belysas när förändringar föreslås som påverkar kommunernas och regionernas planeringsansvar i frågan.

Behovet av sakkunskap och juridiskt stöd inom arbetslivsområdet

Socialstyrelsen lägger stor vikt vid bedömningsdelen i samband med ett ansökningsförfarande och har lång erfarenhet av att hantera statsbidrag till regioner och kommuner samt kompetens avseende villkoren i hälso- och sjukvården samt omsorgen om äldre personer.

Socialstyrelsen föreslår att ett separat uppdrag utformas och ges till lämplig myndighet i syfte att bistå Socialstyrelsen i uppdraget inledningsvis så att myndigheten garanteras sakkunskap och juridiskt stöd inom arbetslivs- och arbetsmiljöområdet. I synnerhet i samband med uppdragets implementering och i det löpande bedömningsarbetet.

Socialstyrelsens specifika synpunkter på förslaget

Främjandet av ett hållbart arbetsliv genom arbetstidsmodeller (avsnitt 3.1 och 4.3)

I promemorian nämns som förslag bland annat att utveckla arbetstidsmodeller (som till exempel poängsystem, tidbanker och 3–3-scheman) i syfte att långsiktigt förbättra arbetsmiljön. Socialstyrelsen ser att flertalet åtgärder behövs där arbetstidsmodeller kan vara ett alternativ. Schemaläggning och arbetstidsmodeller är dock inte tillräckligt i sig för att uppnå en god arbetsmiljö. Problematiken med hög arbetsbelastning, till exempel för få raster, långa arbetspass, emotionellt krävande arbete som riskerar leda till psykisk ohälsa och bristande återhämtning, är viktiga frågor att hantera för att åstadkomma en god arbetsmiljö.

Ansökningsförfarande och ansökan (avsnitt 4.4)

Socialstyrelsen föreslår att statsbidraget bör hanteras genom ett rekvisitionsförfarande för att medlen ska komma samtliga kommuner och regioner till del. Ett rekvisitionsförfarande ökar den ekonomiska förutsägbarheten för mottagarna och minimerar den administrativa bördan för kommunerna och regionerna. Ett rekvisitionsförfarande resulterar även i att Socialstyrelsens handläggningstid förkortas.

Utifrån nuvarande förslag, att arbetsgivaren skickar in en ansökan om statsbidrag, föreslår Socialstyrelsen att det av ansökan bör framgå om det finns en lokal överenskommelse mellan parterna gällande det tilltänkta projektet och att detta bör anges på lämpligt ställe i författningsförslaget. Vid ett eventuellt rekvisitionsförfarande bör detta regleras i samband med åiterrapportering.

Återkommande utvärdering (avsnitt 4.5)

Av förslaget framgår att Socialstyrelsen vart tredje år ska, med början 2024, tillsammans med den årliga redovisningen lämna regeringen en utvärdering av statsbidragets resultat i förhållande till dess syfte.

Då stärkta förutsättningar för ett hållbart arbetsliv är fokus för statsbidraget vill Socialstyrelsen föreslå att den återkommande utvärderingen förläggs till annan lämplig myndighet som har uppdrag och specifik sakkunskap inom arbetsmiljöområdet. Genom detta förfarande skapas också bättre förutsättningar för en oberoende utvärdering av satsningen, där Socialstyrelsens uppdrag att administrera, fördela medel och löpande följa upp statsbidragets användning är en del.

Uppdragets projektform och konsekvenser för bidragsmottagarna (avsnitt 5.2)

Den projektform som promemorian föreslår för statsbidraget medför ett antal risker. Det finns en svårighet med ett långsiktigt hållbart utvecklingsarbete som finansieras med projektmedel och som söks i konkurrens. Planering framåt och implementering av utvecklingsarbete försvåras då en fortsatt finansiering inte kan garanteras från år till år. Det är också en ytterligare administrativ börda som läggs på kommuner och regioner gällande deras tid för planering av ett långsiktigt utvecklingsarbete som de kanske inte beviljas medel för, eller inte kan fortsätta med enligt plan.

Uppdragets tidsram och konsekvenser för Socialstyrelsen (avsnitt 5.4)

I det fallet ett ansökningsförfarande ändå föredras i uppdraget så föreslår Socialstyrelsen att förordningen börjar gälla tidigast den 1 januari 2022 och att medel för 2021 fördelas till kommuner och regioner enligt ett rekvisitionsförfarande. Detta för att nå tilltänkt effekt av uppdraget genom att kommuner och regioner ges möjlighet att inventera behov och förbereda projekt. För Socialstyrelsens del skulle förslaget innebära att myndigheten ges goda förutsättningar att utforma system vilket också inkluderar rutiner för myndighetssamverkan.

Bidrag ska, enligt 6 § i förslaget, endast lämnas för projekt som påbörjas efter det att ansökan om bidrag kommit in till Socialstyrelsen. För Socialstyrelsens del medför förordningsförslaget, och dess tilltänkta ikraftträdande den 1 juni 2021, att myndigheten endast har ett fåtal månader att förbereda, informera, utlysa, pröva och fatta beslut om samt utbetala bidraget enligt förordningen. För bidragsmottagarnas del, som totalt uppgår till 311 stycken, medför förslaget att de får kort om tid för att under sommaren och hösten samla in, sammanställa och ta beslut om vilka projektförslag de ska ansöka för. Under denna tid behöver de även samla in projektförslag från såväl egna verksamheter som från privata utförare. Då ett ansökningsförfarande medför att beslut från Socialstyrelsen kommer att fattas sent under året innebär detta att de kommuner och regioner som beviljas bidrag får kort tid att använda bidraget i respektive verksamhet under 2021.

Mot bakgrund av dessa praktiska konsekvenser är Socialstyrelsen tveksam till om bidragets syfte kommer att vara möjligt att uppnå fullt ut under 2021. För att undvika en sådan situation och för att underlätta bidragssökandenas arbete med att inventera behovet av och söka samt använda bidraget föreslår Socialstyrelsen att bidraget under 2021 betalas ut genom ett rekvisitionsförfarande. Vid ett rekvisitionsförfarande finns möjligheter för Socialstyrelsen att ställa krav på användningen genom att ange villkor i anvisningar i samband med att medel rekvideras samt att följa upp användningen av medel vid åiterrapportering av statsbidraget.

Synpunkt på skrivning i författningsförslaget (avsnitt 2)

Förutsättningar för statsbidrag 7 § och promemorians förslag:

7 § Bidraget får inte finansiera ordinarie verksamhet inom den egna organisationen. Bidraget får dock lämnas för vissa kostnader för administration av den verksamhet som bidrag lämnas för samt för kostnader som Socialstyrelsen har för granskning av den ekonomiska redovisningen och sammanfattande redogörelsen enligt 12 §.

Socialstyrelsen önskar förtydligande av vilka kostnader som avses i sammanhanget och om särskilda krav ställs på myndighetens granskning av dessa kostnader.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Olivia Wigzell. I den slutliga handläggningen har avdelningschefen Zara Warglo och den tillförordnade enhetschefen Stina Isaksson deltagit. Utredaren Peter Redving har varit föredragande.

SOCIALSTYRELSEN

Olivia Wigzell